

”הרי אנחנו בני אדם”

ניצולי מחנות העינויים בסיני

תמונת מצב

א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ומבקשי מקלט בישראל /// מאי 2014

”הרי אנחנו בני אדם”

- 2 **מבוא** ■
- 3 **מבקשי מקלט קורבנות עינויים וסחר בבני אדם** ■
- 5 **על ההבחנה בין קורבנות סחר בבני אדם לקורבנות עינויים** ■
- 6 **קורבנות עינויים** ■
- 6 כליאת קורבנות עינויים ■
- 8 שחרור מכליאה וקשיי ההסתגלות לחיים מחוץ לכלא ■
- 9 גישה לשירותי בריאות ורווחה ציבוריים ■
- 10 **קורבנות סחר בבני אדם** ■
- 10 סחר בבני אדם בישראל ■
- 10 שיקום קורבנות סחר בבני אדם בישראל ■
- 11 כליאת קורבנות סחר בבני אדם, ושחרורם לקהילה ■
- מצבם של קורבנות סחר בבני אדם אשר שוחררו לקהילה בהמתנה לקליטה ■
- 12 במקלטי השיקום ■
- 12 תפקוד המשמורנים והיעדר הפיקוח עליהם ■
- 13 הפניית קורבנות סחר לטיפול בעמותת א.ס.ף ■
- 14 פתיחת מרכזי היום ומקלט נוסף לקורבנות סחר על ידי משרד הרווחה ■
- 15 **הטיפול במסגרת עמותת א.ס.ף בקורבנות עינויים וסחר בבני אדם** ■
- 15 אופי המענה הניתן לקורבנות ■
- 16 מסגרות הטיפול בקורבנות עינויים וסחר בבני אדם ■
- 18 שילוב מגשרים קהילתיים בפעילות העמותה ■
- 19 **סיכום והמלצות** ■

"אני מאריתריאה, ומאז שהגעתי לישראל לפני כשנתיים, אין לי עבודה והבריאות שלי לקויה. אספר לכם קצת על הייסורים שעברתי: אחרי שנחטפתי בסודן, הועברתי ביחד עם אחרים לידי הבדואים בסיני, שהחזיקו אותי במערה, עינו אותי ודרשו ממני כופר של 3,000 דולר. כשמשפחתי באריתריאה הצליחה איכשהו להשיג את הכסף והעבירה אליהם, הייתי בטוח שישחררו אותי. אבל הם לא עשו את זה, והפעם דרשו כופר של 44,000 דולר. אמרתי להם שעדיף שיהרגו אותי, כי המשפחה שלי לעולם לא תוכל להשיג סכום כזה. הם לא וויתרו, המשיכו להכות אותנו בכל הגוף, יום ולילה. רבים מאיתנו הפכו לעקרים, והצלקות עדיין קיימות. זאת בושה, מה עם זכויות האדם? הרי אנחנו בני אדם. [...] במשך שבעה חודשים הבדואים החזיקו אותי מתחת לאדמה, כבלו את ידי ורגליי בשלשלאות, הכו אותי בכל חלקי הגוף, שברו לי עצמות במקלות ובמוטות ברזל. עד היום יש לי סימנים וצלקות בראש וברגליים, ואני סובל מכאבים חזקים ברגליים ובעמוד השדרה. המצב שלי היום גרוע. אני חי וישן ברחובות. למרות שארגון א.ס.ף עוזר לי קצת, אני לא יכול לעבוד בגלל הכאבים הקשים בגב וברגליים, שעכשיו הם קשים יותר בגלל החורף הקר."

טוולדה מהרי, מבקש מקלט מאריתריאה (ישיבה מיוחדת בוועדה לבחינת בעיית העובדים הזרים לציון יום זכויות האדם הבינלאומי, 09/12/13).

/// מבוא

מבקשי מקלט קורבנות סחר בבני אדם ועינויים - נשים, גברים ואף ילדים שעברו זוועות וייסורים שמילים מתקשות לתאר, ואשר בוצעו בהם פשעים מהחמורים שיכולים להתבצע כנגד בני אנוש - חיים בישראל כיום כשהם נושאים צלקות פיזיות ונפשיות קשות ביותר וזקוקים לסיוע קשוב וייחודי. עניינו של דו"ח זה הוא מצבם של קורבנות אלה, כפי שאופיין על ידי הצוות המקצועי של עמותת א.ס.ף, והמענה הניתן להם במסגרת הפעילות של העמותה.

בעוד שקורבנות אשר על ידי המדינה בקורבנות סחר בבני אדם, כפי שיובהר בהמשך, זוכים לסל מעני שיקום, תמיכה והגנה מצד רשויות המדינה, קורבנות עינויים אשר לא הוכרו בקורבנות סחר בבני אדם, נותרים ללא מענה מתאים למצבם. רבים מבין קורבנות הסחר בבני אדם וקורבנות העינויים מצאו בשנים האחרונות מענה בעמותת א.ס.ף, אשר פועלת בתחום הסיוע הפסיכו-סוציאלי למבקשי מקלט בישראל מאז 2007. בא.ס.ף פותחו סוגים שונים של כלים, בהתאם להיקף ואופי הצרכים של קורבנות מחנות העינויים בסיני, המתמקדים בבניית תוכנית פסיכו-סוציאלית אישית ויצירת מנגנוני תמיכה. אופי הצרכים של הקורבנות כפי שאופיינו על ידי ארגון א.ס.ף, והמענים השונים שמפעיל הארגון על מנת להתמודד על אוכלוסייה זו, הם שעומדים במרכזו של דו"ח זה.

1 פרוטוקול ישיבה מס' 23 של הוועדה לבחינת בעיית העובדים הזרים, הכנסת ה-19 (09.12.13) - <http://okneset.org/committee/meeting/8271/>. להלן: פרוטוקול ישיבה מס' 23 של הוועדה לבחינת בעיית העובדים הזרים.

///מבקשי מקלט קורבנות עינויים וסחר בבני אדם

בשנים האחרונות השתנו מאפייני קורבנות הסחר החיים בישראל. בעוד שתופעת הסחר בנשים ממדינות חבר העמים למטרות זנות מוגרה כמעט לחלוטין, קבוצה חדשה של קורבנות סחר – מבקשי ומבקשות מקלט מאפריקה – הפכה דומיננטית יותר. על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה, נכון לחודש דצמבר 2013 חיים בישראל כ-52,961 מבקשי מקלט מאפריקה, אשר למעלה מ-90% מהם הגיעו מסודאן או מאריתריאה.² מבקשי מקלט אלה אינם מגורשים לארצם בשל הסכנה הנשקפת להם שם, אך המדינה מפעילה עליהם באופן קבוע לחץ כבד במטרה שיחליטו לעזוב את ישראל בעצמם. החל משנת 2009 ידוע לארגוני זכויות בישראל ובעולם על פעילותם של מחנות עינויים בסיני, בהם מוחזקים מהגרים אפריקאים. רבים מהמוחזקים במחנות בסיני הם מבקשי מקלט אשר ביקשו להגיע לישראל ונמכרו לסוחרים מצרים על ידי המבריחים שלהם, אך ידוע גם על אנשים אשר נחטפו אל המחנות מבלי שהייתה להם כוונה להגיע לישראל.

מטרת החזקתם של האפריקאים במחנות העינויים בסיני היא סחיטת כסף מקרוביהם – דמי כופר בתמורה לשחרורם, אשר יכולים להגיע לעשרות אלפי דולרים. על מנת ללחוץ על קרובי המוחזקים לשלוח כסף, מענים המבריחים את המוחזקים. פעמים רבות עינויים אלה מתבצעים תוך שהמבריחים מחזיקים קו טלפון פתוח לקרובי המוחזקים ברחבי העולם, אשר אמורים לשלוח כסף על מנת לשחררם. כך, קרובי המוחזקים שומעים את זעקותיהם של המעונים, בעוד המבריחים מאיימים בהריגתם ודורשים סכומי עתק לצורך שחרורם. על פי עדויות הניצולים, נפוצים במיוחד מקרי אונס, כיבוי סיגריות על גופם של מוחזקים, צריבת העור, חשמול, תלויה, כבילה בשלשלאות, ומניעת אוכל, שתייה ושינה. כמו כן ידוע גם על הטלת מומים באיברי המעונים ואף קצירתם. תגובת הרשויות הסודניות והמצריות לתופעות אלו נעות בין העלמת עין, ועד שיתוף פעולה הבא לידי ביטוי בהשבת קורבנות אשר ברחו או הגיעו לידי הרשויות, לידי המבריחים.³ בחודש מרץ 2014 הגישו 24 מדינות חברות באו"ם, בהובלת המשלחת הגרמנית, מסמך למועצת זכויות האדם של האו"ם ובו קראו להפסיק את העינויים והסחר בבני אדם בסיני. כמו כן, קראו למדינות המארחות את ניצולי העינויים שלא לעצור אותם, לספק להם שירותי שיקום ולאפשר להם נגישות לבקשת מקלט.⁴

2 רשות האוכלוסין וההגירה, נתוני זרים בישראל סיכום שנת 2013 (ינואר 2014), זמין ב- <http://www.piba.gov.il/PublicationAndTender/ForeignWorkersStat/Documents/563343n80.pdf>. יש לציין כי במספר החודשים אשר חלפו ידוע כי יצאו מישראל מאות אלפי מבקשי מקלט וכן כי מספר הכניסות לישראל נותר נמוך מאד. ראו גם: אילן ליאור, "עלייה חדה ב"יציאה מרצון" של מבקשי מקלט; סער: בפברואר יעזבו כ-1,500", הארץ, 18.02.14, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.2247779>

3 Human Rights Watch, "I Wanted to Lie Down and Die" - Trafficking and Torture of Eritreans in Sudan and Egypt, 11 February 2014, ISBN: 978-1-62313-0978, <http://www.refworld.org/docid/52fe17884.html>

4 25th Session of the United Nations Human Rights Council, "Statement by H.E. Mr. Hanns H. Schumacher, Permanent Representative of the Federal Republic of Germany," 13.03.14, <http://www.hrw.org/news/2014/03/13/statement-he-mr-hanns-h-schumacher-permanent-representative-federal-republic-germany>

קורבנות אשר מצליחים לגייס את הכסף ונותרים בחיים, משוחררים במדבר באזור הגבול הישראלי. לעיתים כוחות הביטחון המצרים מזהים את מבקשי המקלט כאשר אלה עושים את דרכם לכיוון הגבול, ופותחים עליהם באש.⁵ כתוצאה מהעינויים והירי, רבים מהקורבנות מגיעים לגבול הישראלי כשהם במצב פיזי קשה מאד ובאפיסת כוחות. לא פעם הועברו ניצולים אלה לטיפול בבית חולים לפני שהועברו למתקן הכליאה, טיפול שנמשך לעיתים אף שבועות וחודשים. אין בנמצא נתונים רשמיים באשר להיקף המדויק של תופעת הסחר בבני אדם בסיני, או באשר למספר המדויק של ניצולי מחנות העינויים בסיני אשר חיים בישראל. מוערך כי בין השנים 2009-2013 נסחרו בסיני כ-25,000-30,000 בני אדם, לכל הפחות. כמו כן מוערך כי בפרק זמן זה כרבע מקורבנות, בין 5,000-10,000 בני אדם, מתו. רוב ההרוגים מתו כתוצאה מהעינויים ותנאי ההחזקה במחנות, אך כמה עשרות גם מתו מדי שנה כתוצאה מיריות הצבא המצרי.⁶ ארגוני זכויות אדם מעריכים כי 5,000 עד 7,000 מקורבנות מחנות העינויים בסיני חיים כיום בישראל.⁷ קורבנות אחרים ממחנות העינויים המשיכו למצרים (בעיקר לקהיר) ולמדינות אחרות, וחלקם נעצרו על ידי הרשויות המצריות וגורשו בחזרה למדינות המוצא שלהם.⁸ מאז השלמת בניית גדר הגבול בין ישראל למצרים כמעט שלא נכנסו לישראל מבקשי מקלט. על כן, מספר קורבנות העינויים בישראל אינו צפוי להשתנות באופן משמעותי. בין קורבנות העינויים שחיים בישראל, ישנה קבוצה מצומצמת של כ-250 אנשים אשר הוכרו על ידי המדינה כקורבנות סחר בבני אדם בהתאם להגדרות החוק בישראל. כפי שיוסבר בהמשך, בשונה מכלל קורבנות העינויים, אשר למרות מצבם אינם זכאים לתמיכה מיוחדת מצד הרשויות, קורבנות הסחר המוכרים זכאים להליך שיקומי מטעם המדינה.

5 אמיר בוחבוט, "תופעה בגבול הדרומי: הצבא המצרי יורה במסתננים," וואלה חדשות, 02.10.11, <http://news.walla.co.il/?w=/13/1865224>. <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4101819,00.html>, Ynet, 29.07.11, "חנן גרינברג, "צבא מצרים ירה על מסתננים, רכב של מג"ד נפגע"; <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4101819,00.html>

Van Reisen, Estefanos and Riken, "The Human Trafficking Cycle: Sinai and Beyond [Draft]," Wolf Legal Publishers, 6 2013, p.62-64, http://www.eepa.be/wcm/dmdocuments/Small_HumanTrafficking-Sinai2-web-3.pdf

7 כך על פי הערכות שנעשו על ידי ארגון רופאים לזכויות אדם בשיתוף מוקד סיוע לפליטים ולמהגרים. ראו: רופאים לזכויות אדם, "לא עוד חסרי מעמד - לא עוד חסרי זכויות: נייר עמדה לקראת דיון בוועדה לעובדים זרים בהשתתפות שרת הבריאות יעל גרמן," Van Reisen, להערכה מספרית דומה הגיעו. Estefanos, 12.06.12, <http://www.phr.org.il/default.asp?PageID=52&ItemID=1774>, and Riken 2013 (ראו הערה 6).

8 Van Reisen, Estefanos and Riken, 2013, עמודים 63-64.

עדותו של ע', מבקש מקלט מאריתריאה: "קשרו אותנו שמונה אנשים ביחד. נתנו לחם אחד לכולם לכל יום, וחצי בקבוק מים. הבוס שלהם הגיע, קוראים לו אבו עבדאללה. הוא הביא צינור מפלסטיק והצית אותו. הוא התחיל לטפטף את הפלסטיק המותך עלינו בגב ונתן לנו את חוקי המקום:

(1) 20 מכות בגב שלוש פעמים ביום עד שנביא כסף.

(2) אסור לגרד את הפלסטיק שנתקע בגוף.

(3) מקבלים שני לחמים שצריכים להספיק לכל האנשים לארבעה ימים.

(4) כולם עושים שתן בשקית ואסור לעשות צואה.

לכולנו היו דלקות ומוגלה ומסריח ותולעים בפצעים. כל כך מסריח שאתה לא מאמין שזה בני אדם."

ע' סובל מפוסט טראומה, מתקשה ליצור קשרים חברתיים ולשמור על מקום עבודה, מתקיים מנדבות וזקוק לטיפול פסיכיאטרי ורפואי.

/// על ההבחנה בין קורבנות סחר בבני אדם לקורבנות עינויים

לאור יחס הרשויות בישראל למבקשי המקלט קורבנות מחנות העינויים בסיני, ניתן להבחין בין שתי קבוצות של קורבנות: הקבוצה האחת היא של קורבנות אשר הוכרו על ידי משטרת ישראל כ"קורבנות סחר בבני אדם", והקבוצה השנייה היא של קורבנות אשר לא הוכרו כקורבנות סחר בבני אדם. ההבחנה בין שתי הקבוצות מבוססת על הגדרות משפטיות. זאת, אף על פי שפעמים רבות כל ניצולי מחנות העינויים עברו בסיני עינויים דומים ואף זהים. הגדרתו של אדם כקורבן סחר בבני אדם מבוססת על ההגדרה המשפטית של "סחר בבני אדם". על-פי פרוטוקול האו"ם משנת 2000 למניעת הסחר בבני-אדם ולדיכוי וענישה של הסוחרים, "סחר בבני-אדם" הוא "גיוס, הובלה, העברה, החזקה במסתור או הגבלה של אנשים, באיום, בשימוש בכוח או בצורות אחרות של כפייה, חטיפה, הונאה, תרמית, ניצול לרעה של סמכות או ניצול מצב של פגיעות, או מתן תשלומים או הטבות או קבלתם לשם השגת הסכמתו של אדם שיש לו שליטה על אדם אחר למטרה של ניצול. ניצול יכול לכל הפחות ניצול לזנות או לצורות אחרות של ניצול מיני, עבודת כפייה, עבדות או נהגים דומים לעבדות, שעבוד או נטילת אברים מגוף האדם."⁹ במשפט הישראלי ההגדרה המשמשת לזיהוי קורבנות סחר בבני אדם מצויה בחוק איסור סחר בבני אדם בעבירה של החזקה בתנאי עבדות, אשר עוסקת במצבים בהם יש התייחסות אל אדם כאל קניין למטרת עבודה או שירותים, לרבות שירותי מין.¹⁰

UN General Assembly, "Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime," 15 November 2000 <http://www.refworld.org/docid/4720706c0.html>, 2000. כמו כן ראו גם: מרינה רבינוביץ', "סקירת פעילות של מדינת ישראל בתחום המאבק בסחר בבני אדם: הטיפול בתופעת הסחר בנשים", הכנסת, מרכז המחקר והמידע, 20.10.2013. <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03296.pdf>

10 חוק איסור סחר בבני-אדם (תיקוני חקיקה), התשס"ו-2006, <https://www.knesset.gov.il/Laws/Data/law/2067/2067.pdf>.

קורבנות רבים עברו עינויים קשים ביותר שאינם עונים על ההגדרה של "סחר בבני אדם". זאת, בעיקר משום שניצולם, העינויים שעברו והחזקתם בתנאי עבדות, לא נעשו בהכרח למטרה של עבודות כפייה. כלומר, ההבחנה על פי החוק מתמקדת במטרת החזקה בתנאי עבדות, ולא בחומרת הפגיעה בקורבן. בראי העבודה הפסיכו-סוציאלית של עמותת א.ס.ף, במקרים רבים אין כל הבדל מהותי בין מי שהוכרו כקורבנות סחר לבין מי שעברו עינויים זהים במהותם, אך לא הוכרו כקורבנות סחר. ההבחנה על פי החוק יכולה להתבסס על שימוש כזה או אחר שעשו המבריחים בקורבן לצרכיהם (כמתרגם, לדוגמה), ולא על חומרת העינויים שחווה הקרבן, או להשפעתם הפסיכולוגית עליו. בין אם הוכרו כקורבנות סחר בבני אדם ובין אם לא, קורבנות מחנות העינויים בסיני מתמודדים עם קשיים דומים ועם תופעות פסיכו-סוציאליות זהות במהותן. בשל היחס השונה שקורבנות מוכרים של סחר בבני אדם מקבלים בישראל מצד הרשויות, ההתייחסות אל שתי הקבוצות בדו"ח זה תהיה נפרדת.

קורבנות עינויים

כאמור, לצד קורבנות הסחר בבני אדם אשר הוכרו על ידי הרשויות ככאלה ומתוקף הכרה זו זכאים לשיקום מטעם המדינה, חיים בישראל אלפי קורבנות עינויים. קורבנות עינויים אלה אינם זכאים לשירותי שיקום, וכמו יתר מבקשי המקלט בישראל הם חסרי מעמד, אין להם אישורי עבודה רשמיים ואין להם גישה לשירותי בריאות ורווחה. מצב זה מגביר את הפגיעות שלהם וחושף אותם להידרדרות במצבם הפיזי והנפשי הקשה ממילא. קורבנות אלו מצויים לעיתים קרובות במצבים סוציאליים מורכבים, סובלים מטרומות קשות וזקוקים לטיפול רפואי ולמנגנוני תמיכה פיזיים ונפשיים שיסייעו להם לשקם את חייהם. צוות עמותת א.ס.ף פוגש את אוכלוסייה זו באופן קבוע בעבודתו. כיום, היקף נרחב מהפעילות של עמותת א.ס.ף במישור הפסיכו-סוציאלי נעשה למען קורבנות אלו ועימם.

/// כליאת קורבנות עינויים

לפני תחילת יישום החוק למניעת הסתננות (תיקון מס' 3) נכלאו מבקשי מקלט למספר שבועות או חודשים ולאחר מכן שוחררו. החל מחודש יוני 2012, החלה המדינה ליישם את התיקון מס' לחוק למניעת הסתננות אשר אפשר את כליאתם של מבקשי מקלט למשך שלוש שנים לפחות. מכוחו של חוק זה נכלאו גם קורבנות עינויים שהגיעו לישראל, ומרביתם שוחררו מכלא סהרונים רק לאחר ביטול החוק על ידי בג"ץ בחודש ספטמבר 2013.¹¹

11 בג"צ 12/7146 אדם נ' הכנסת (פסק דין), <http://elyon2.court.gov.il/files/12/460/071/B24/12071460.B24.htm>. יש לציין כי החוק למניעת הסתננות (תיקון מס' 3) אפשר לשחרר מהכלא מבקש מקלט שקיימים "טעמים הומניטריים מיוחדים" לשחררו. בחודש אפריל 2013 ביטל בג"ץ קביעה של בית המשפט המנהלי בבאר שבע לפיה עינים שעברו מבקשי מקלט בדרך לישראל לא ייחשבו ל"טעמים הומניטריים מיוחדים" לצורך שחרורם מהכלא. בג"צ קבע כי "אין מקום לקביעה קטגורית כי חטיפה, כליאה, עינויים והתנכלויות נוספות שמהם סבלו רבים מאלה שעשו את דרכם מאפריקה לישראל, אינם בגדר 'טעמים הומניטריים מיוחדים' המקימים עילה לשחרור ממשמורת. כל מקרה חייב להיבחן לגופו על סמך נסיבותיו הפרטניות". כאמור, למרות הקביעה הכללית כי עינויים יכולים במקרים מסוימים להוות עילה לשחרור מהכלא, מרבית קורבנות העינויים שוחררו רק לאחר ביטול החוק בספטמבר 2013. ראו: בר"מ 13/1689 סאימון וולדו נ' שר הפנים (פסק דין), <http://elyon2.court.gov.il/files/13/890/016/M06/13016890.M06.htm>.

למרות מאפייני הכלואים לא הקצה שירות בתי הסהר די אנשי מקצוע בעלי הכשרה מתאימה, ובסופו של דבר נותרו מבקשי המקלט קורבנות העינויים ללא תמיכה מקצועית ההולמת את צרכי השיקום שלהם. בהיעדר מענה מתאים למצבם, בעת הכליאה מבקשי מקלט אשר עברו עינויים במחנות בסיני סבלו מתסמינים פוסט טראומתיים כגון קשיי שינה, סיוטים, והתפרצויות זעם. כתוצאה מכך מבקשי מקלט במצבי מצוקה הועברו לא פעם לבידוד. מחקרים רבים מצביעים על כך שלכליאת מבקשי מקלט לפרק זמן בלתי מוגבל השלכות נפשיות וגופניות מרחיקות לכת, ולעיתים אף בלתי הפיכות. גם בני אדם שאינם מתמודדים עם תחלואה נפשית או פיסית צפויים לפתח תחלואה נפשית בעקבות כליאה או בעקבות השמה במצבים דמויי כליאה ובלא האפשרות לעבוד או לעסוק בפעילות מובנית אחרת. כאשר מדובר בניצולי חוויות טראומטיות קיצוניות, הנותרים ללא מסגרת טיפולית ההולמת את צרכי השיקום שלהם, ההשלכות הן חמורות על אחת כמה וכמה.¹²

סיפורה של ק', מבקשת מקלט מאריתריאה: ק' עזבה את אריתריאה כשהייתה בת 18. עוד בטרם השלימה את לימודיה בתיכון נדרשה להתייצב לשירות צבאי, ומכיוון שידעה אילו זוועות מצפות לה בשירות הצבאי, החליטה ק' - כמו אלפי אריתראים אחרים מדי חודש - לברוח מהמדינה. ק' חצתה את הגבול לסודאן יחד עם אחותה וחמישה חברים נוספים. לאחר שחצו את הגבול שוטרים סודאנים תפסו אותם והבטיחו להעביר אותם למחנה פליטים. במקום זאת, השוטרים העבירו אותם לידי מבריחים בדואים, אשר לקחו אותם בניגוד לרצונם לסיני. ק' ואחותה היו בידי הבדואים שבועיים יחד עם אריתראים אחרים עד שהועברו לסיני. במהלך הלילות אנסו גברים שונים את אחותה של ק'. הנהג שהעביר את מבקשי המקלט לסיני אנס את ק' באמצע המדבר. לאחר שעשה זאת, הוא אמר לה שעליה לגייס \$33,000 על מנת שתשוחרר, וסכום זה על מנת לשחרר את אחותה. האחיות הוחזקו בסיני במשך חודשיים, במהלכם המבריחים אנסו את אחותה של ק' שוב ושוב, צרבו אותה בגבה וחשמלו אותה. כשנודע למבריחים שמשפחתן של האחיות הצליחה לגייס את הסכום שדרשו לשחרור רק אחת מהאחיות, הם הכו אותן. אחותה של ק' כבר הייתה באותה העת פצועה באופן אנוש מהעינויים שעברה. היא לא יכלה לעמוד, אך החוטפים צעקו עליה שוב ושוב ודרשו שתעמוד, תוך שהם בועטים בראשה עד שהיא מתה. לאחר מכן, ק' הייתה צריכה לחכות עוד חמישה חודשים נוספים עד שהכסף מהוריה הגיע לידי החוטפים. הסיבה שהיא נותרה בחיים ולא אחותה היא שהמבריחים היו זקוקים לה, שכן הבינה ערבית ויכלה לתרגם את דבריהם. כיום ק' מתגוררת עם ארבע נשים אחרות, וצריכה להחזיר את החובות לאנשים ששילמו על שחרורה מידי החוטפים. אחד האנשים שהיא חייבת לו כסף אמר לה שיפטור אותה מהחוב אם תינשא לו, אך היא סירבה. ק' מטופלת על ידי א.ס.ף. מזה שלושה חודשים. מדי שבועיים יש לה פגישה טיפולית אישית עם עובדת סוציאלית. ק' לומדת אנגלית ומחשבים, עובדת, ומספרת שהיא מרגישה בטוחה יותר וסובלת פחות מהפרעות שינה.

12 J. Rabkin, stress and psychiatric disorders, in Goldberg and Breznitz (eds) handbook of stress (New - ראו לדוגמה - 1993). pp.477-495 on Amnesty International, Migration-Related Detention: A Research Guide ;York : the free press, 2007. POL Human Rights Standards Relevant to the Detention of Migrants, Asylum-Seekers and Refugees, November .2007, POL 33/005/2007, <http://www.refworld.org/docid/476b7d322.html>

/// שחרור מכליאה וקשיי ההסתגלות לחיים מחוץ לכלא

עם שחרורם מהכלא, נקלטו קורבנות העינויים על ידי הקהילה תוך ציפייה כי יצאו לעבוד ולהרוויח כסף על מנת להחזיר את החובות האדירים למי ששילם עבור פדייתם מהסוחרים בסיני. ככל שחלף הזמן ומשהסתבר כי רבים מקורבנות העינויים אינם מסוגלים לצאת לעבוד ולהחזיר את חובותיהם, האמפטיה אליהם מצד הקהילה הקולטת הלכה ודעכה. רבים מקורבנות העינויים לא הצליחו להשתלב במעגל העבודה. מעבר לקשיים בהם נתקלים כלל מבקשי המקלט בישראל בבואם לחפש עבודה (בעיקר אי בהירות בנוגע לחוקיות העסקתם), עמדו קורבנות העינויים בפני קשיים גדולים שהיו ייחודיים להם. קורבנות רבים סבלו מבעיות רפואיות קשות כתוצאה מהעינויים. לדוגמה, פציעות חמורות וצלעות באזור כפות הרגליים והקרוסול אשר היו תוצאה של כבילה של שבועות וחודשים לקיר, מנעו מרבים התאוששות ותפקוד. דוגמה אחרת היא תופעה של מומים חמורים בידיהם של קורבנות: לעיתים שברו הסוחרים בסיני את עצמות הידיים של המוחזקים, וללא טיפול לאורך זמן, התאחו עצמות הידיים של הקורבנות בצורה מעוותת. קורבנות אחרים סבלו מצלקות ועיוותים דומים בחלקים אחרים של הגוף. בעיות אורתופדיות הן נפוצות, כמו גם בעיות עוריות חמורות.¹³ מבקשי מקלט קורבנות עינויים חיים בתנאי צפיפות ומצוקה כלכלית קשה, ותופעות של פוסט-טראומה ודיכאון הן נפוצות מאד בקרבם. כמו כן, לאור קשייהם של קורבנות עינויים רבים להשתלב במעגל העבודה ונוכח סכומי הכסף האדירים שהם חייבים לאנשים אחרים בקהילה, הם הפכו במהרה לאחד שחרורם לעול על חבריהם וככל שלא הצליחו לעבוד למחייתם ולהתחיל להחזיר את החובות שלהם מצוקתם ופגיעותם לניצול גברה.

עם הזמן, לאחר חלוף תקופה מסוימת של ההסתגלות לחיים מחוץ לכלא והתייצבות המענה לצרכים ההישרדותיים הראשוניים כמו מציאת קורת גג ומזון, החלו לצוץ ולעלות המצוקות אשר נדחקו עד אז בשל המאבק ההישרדותי. מצוקות אלה באו לידי ביטוי בתסמינים פוסט טראומטיים של הניצולים ומצוקה גוברת של הקהילה התומכת בהם. קורבנות עינויים סובלים, לדוגמה, מכאבים פסיכו-סומאטיים, בעיות זיכרון, פלשבקים, תופעות הימנעות, קשיי שינה וסיוטים. טראומת העינויים בסיני הצטרפה למצוקות הפליטות שלהם, לזרות, ולהיעדר ההגנה שחווים מבקשי מקלט בדרך כלל. מבקשי מקלט אלה, אשר עברו חוויות טראומטיות קשות ביותר, נותרו ללא מענה פסיכולוגי מתאים או מרחב שיכול לקלוט אותם בצורה קשובה ולהכיל את מצוקותיהם. קהילת מבקשי המקלט אשר קלטה את קורבנות העינויים אשר שוחררו מהכלא הייתה מלכתחילה קהילה מודרת ומוחלשת המתמודדת עם קשיי הישרדות על בסיס יומי. יכולתה של קהילה זו לטפל בקורבנות עינויים, שהצרכים השיקומיים שלהם הם אדירים ודורשים משאבים אנושיים וכלכליים גדולים מאד, הייתה מוגבלת. בין התסמינים המוכרים שהופיעו בקרב קורבנות עינויים היו כאמור קשיי ההסתגלות, הפרעות שינה ודיכאון – תופעות אשר הובילו לכך שמבקשי מקלט במצוקה לא פעם נידו את עצמם מהקהילה, שלא הייתה מסוגלת בשום אופן להכיל את מצוקותיהם או להתמודד איתן.

13 פרוטוקול ישיבה מס' 23 של הוועדה לבחינת בעיית העובדים הזרים, דברי עידו לוריא (אז המנהל הרפואי של המרפאה הפתוחה למהגרים וחסרי מעמד, רופאים לזכויות אדם). ראו גם – רופאים לזכויות אדם, "שבי עינויים ואונס במדבר, נתונים מתוך ראינות שנערכו עם 284 מבקשי מקלט על הנעשה בסיני", "http://phr.org.il/uploaded/Phr-israel-Sinai-Report-,23.02.2011", Hebrew-23.2.2011.pdf.

/// גישה לשירותי בריאות ורווחה ציבוריים

רבים מקורבנות העינויים הגיעו לישראל במצבים קשים מאד, פצועים מהעינויים שעברו משך שבועות וחודשים בסיני, ולעיתים אף פצועים מירי החיילים המצרים באזור הגבול. מבקשי מקלט שהגיעו במצב כזה אל הגבול הישראלי והוכנסו לישראל הופנו מיידית לטיפול רפואי מלא בבתי חולים. לאחר שניתן להם טיפול רפואי ראשוני, ובמידה ולא הוכרו כקורבנות סחר בבני אדם, לא היו זכאים לסיוע ושיקום נוספים מצד המדינה. גם במסגרת מתקן הכליאה אליו הושבו עם תום הטיפול הרפואי הראשוני, כאמור, לא ניתן מענה מקצועי הולם לצרכים הפסיכולוגיים והרפואיים שלהם. כתוצאה מכך, מבקשי מקלט אלה שוב היו חשופים להידרדרות מסוכנת במצבם הפיזי והנפשי הקשה ממילא.

מעמדם של קורבנות עינויים אשר לא הוכרו כקורבנות סחר הוא למעשה כשל כל מבקשי המקלט האחרים בישראל אשר אינם זכאים ליהנות משירותי הבריאות והרווחה של המדינה, אלא במצבי חירום בלבד. בפני מבקשי מקלט פתוחה האפשרות לפנות במידת הצורך לטיפול במרפאת "טרם" שמפעיל משרד הבריאות בתחנה המרכזית בתל אביב. המענה הניתן במרפאה הוא מצומצם בהתחשב בגודל הקהילה, פיזורה, וצרכיה, אך בניגוד לטיפול בבתי חולים, השירות במרפאת "טרם" פתוח בפני מבקשי מקלט גם כשלא מדובר במקרי חירום. כמו כן ביוזמה משותפת של נציבות האו"ם לפליטים ומשרד הבריאות נפתחה בפברואר 2014 מרפאת "גשר" לבריאות הנפש לחסרי מעמד, מבקשי מקלט וקורבנות סחר. השירות במרפאה הוא ללא תשלום, וכולל טיפול פסיכיאטרי ופסיכולוגי, וכן שירותי עבודה סוציאלית. בפעילות המרפאה משולבים מתרגמים ומגשרים תרבותיים. אף על פי שהמרפאה מהווה צעד חשוב ומבורך בכל הנוגע למחויבות של מדינת ישראל לזכויותיהם של מבקשי מקלט, פליטים וקורבנות עינויים, אין בה בכדי לתת מענה הולם ומספיק לכלל קהל היעד הזקוק לה: היא אינה נגישה למבקשי מקלט נפגעי נפש שאינם חיים באזור המרכז, ידיה עמוסות ואין לה משאבים להעניק טיפול לכלל הזקוקים לו, והטיפול שיש בידה להציע מהווה אספקט טיפולי יחיד מתוך מערך המענים הכולל שמרבית החולים זקוקים לו.

סיפורה של א', מבקשת מקלט מאריתריאה: בעלה של א' ברח מאריתריאה לפני שלוש שנים. בעקבות עזיבתו נדרשה א', שנותרה באריתריאה, לשלם מס גולה לממשלת אריתריאה. לאחר שלא הצליחה לגייס את הכסף נעצרה א' ונכלאה, ולכן החליטה שכשיהיה באפשרותה לעשות זאת, תברח מאריתריאה לישראל, אל בעלה. בהזדמנות הראשונה יצאה א' מאריתריאה לסודאן. שלושת ילדיה נשארו עם אמא שלה. א' הגיע למחנה פליטים במזרח סודאן, ומשם נלקחה לסיני על ידי בדואים. איתה בקבוצה היו 16 גברים נוספים. כשהגיעה לסיני דרשו ממנה המבריחים \$35,000 עבור שחרורה. היא ידעה שתצטרך לשלם עבור ההעברה לישראל, אבל לא ידעה שיהיה מדובר בסכום כזה. למשפחתה לקח חמישה חודשים לגייס את הכסף, במהלכם הבדואים אנסו אותה וחנקו אותה פעמים רבות. כשהגיעה לישראל נכלאה א' בסהרונים למשך שנה וחצי, ושחררה בנובמבר 2013. היא מתגוררת עם בעלה, וכיום חזרה לעבוד. בעלה לא יודע על מה שעבר עליה בסיני. א' עברה ראיונות בנציבות האו"ם לפליטים, ובמסגרת יישוב מחדש עתידה ועבור לשבדיה בהמשך השנה. בינתיים היא משתתפת בקבוצת הטיפול לנשים קורבנות עינויים הפועלת בא.ס.ף, שם היא זוכה לתמיכה חברתית ונפשית.

קורבנות סחר בבני אדם

/// סחר בבני אדם בישראל

תופעת הסחר בבני אדם היא תופעה רחבת היקף הקיימת במדינות רבות, ומעורבות בה רשתות בינלאומיות של פשע, סחר והגירה. מרבית קורבנות התופעה הן נשים או ילדים – תלוי ברשת הסחר ומטרותיה.¹⁴ בשנת 2000 חוקקה ארצות הברית את החוק להגנה על קורבנות הסחר בבני אדם.¹⁵ דוחות המעקב של משרד החוץ האמריקני בנושא תופעת הסחר בבני-אדם מפקחים על פעולותיהן של מדינות בנושא ומדרגים אותן על פי האופי וההיקף של פעילותן למניעת ומיגור תופעת הסחר בבני אדם בשטחן. במהלך שנות ה-90 התגברה תופעת הסחר בבני-אדם בישראל, כאשר המדינה הפכה ליעד מרכזי של סחר בנשים זרות אשר הובאו ממדינות חבר העמים לשם עבודה בתעשיית המין. דוחות המעקב של משרד החוץ האמריקני בנושא תופעת הסחר בבני-אדם ברחבי העולם הצביעו על כך שממשלת ישראל אינה עומדת בסטנדרטים המינימאליים למיגור התופעה. במקביל, בשנת 2000 הקימה הכנסת ועדת חקירה פרלמנטאריה בנושא הסחר בנשים אשר הפכה מאוחר יותר לוועדת משנה למאבק בסחר בנשים העוסקת בסיוע המוענק לקורבנות הסחר בבני אדם. בשנת 2006 חוקקה הכנסת את **חוק איסור סחר בבני אדם** הקובע כי סחר בבני אדם, החזקה בתנאי עבדות, ועבודות כפייה הן עבירות פליליות, שהענישה עליהן נעה בין שבע לעשרים שנות מאסר.¹⁶ בכל הנוגע לקורבנות, החוק קובע כי המדינה תעניק לקורבנות סחר ועבדות סיוע משפטי חינוך. נוהל הטיפול במתן מעמד לנפגעי עבדות וסחר בבני-אדם לעבדות ולעבודות כפייה, שפורסם ב-2007 ועודכן ב-2010, עוסק בקורבנות בזמן השיקום, ומסדיר את מעמדם.¹⁷

/// שיקום קורבנות סחר בבני אדם בישראל

את הליך השיקום של קורבנות סחר בבני אדם נהוג לראות כחלק מהמאבק הכללי בתופעת הסחר בבני אדם. מאבק זה מורכב משלוש צלעות: מניעה (Prevention) של סחר בבני אדם, העמדה לדין (Prosecution) של סוחרים, והגנה (Protection) על קורבנות, לרבות שיקומם. הצורך בשיקום נובע מההכרה בכך שסחר בבני אדם מביא עימו בהכרח פגיעה חמורה מאד בזכויותיו הבסיסיות והמהותיות ביותר של האדם הנסחר עד כדי הפיכתו לחפץ, וכן נובע מההבנה שללא שיקום, היציאה ממעגל המצוקה והניצול הוא בדרך כלל בלתי אפשרי, וקורבנות סחר עלולים למצוא את

UNODC, Global Report on Trafficking in Persons, December 2012, http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Trafficking_in_Persons_2012_web.pdf

Trafficking Victims Act, 2000, 22 U.S.C, <http://www.state.gov/documents/organization/10492.pdf>. 15

16 ראו הערה 10.

17 נוהל רשות האוכלוסין וההגירה, "נוהל הטיפול במתן מעמד לנפגעי עבדות וסחר בבני אדם לעבדות ולעבודות כפייה"

<http://www.piba.gov.il/Regulations/165.pdf>, (15.06.2010).

עצמם לכודים בתוכו בחוסר אונים. ישנן גישות שונות לשיקום קורבנות סחר אשר חלקן מתמקדות יותר בהיבטים פונקציונאליים הקשורים בהתארגנות והתמודדות עם לחצי המציאות, וחלקן שמות דגש על ההיבטים הרגשיים, הנוגעים לתהליך הרגשי האישי שעובר הקורבן בעולמו הפרטי.¹⁸ בישראל פועלים כיום שלושה מקלטים לשיקום קורבנות סחר בבני אדם. בפברואר 2004 הוקם מקלט מעגן לשיקום נשים קורבנות סחר, ובשנת 2009 הוקם מקלט אטלס, המיועד לגברים. מקלט נוסף לנשים הוקם בסוף שנת 2013 בעקבות מחסור במקום במקלטים האחרים. המקלטים פועלים במתכונת פתוחה, אך השוהים נדרשים ללון בהם. זכויות השוהים במקלט כוללות: דיור מוגן, מזון, ציוד היגיינה, סיוע משפטי, עבודה (במידה וקיבלו אשרה מתאימה לכך), שירותים סוציאליים ופסיכיאטריים, טיפול רפואי (פרט לטיפולי שיניים), דמי כיס ופעילות תעסוקה בשעות הפנאי במקלט.¹⁹

/// כליאת קורבנות סחר בבני אדם, ושחרורם לקהילה

החל מיוני 2012, עם תחילת יישומו של החוק למניעת הסתננות (תיקון מס' 3), נכלאו מבקשי מקלט אשר נכנסו לישראל בכלא סהרונים. בין הכלואים היו גם ניצולים ממחנות העינויים בסיני. חלק מהניצולים הוכרו כקורבנות סחר בבני אדם על ידי המשטרה. מפאת תפוסה מלאה במקלטים שמפעילה המדינה עבור שיקום קורבנות סחר בבני אדם, נותרו הקורבנות הללו, נשים וגברים, בכלא. זאת, על אף שהיו זכאים על פי הנהלים הקבועים, לטיפול שיקומי מטעם המדינה. לאור ההבנה כי לכליאה ישנה השפעה מרחיקת לכת על בריאות הנפש של מי שמצוי במצב רגשי רעוע בשל החוויות הטראומטיות שעבר, פעל הסיוע המשפטי של משרד המשפטים לשחרור קורבנות הסחר המוכרים ממעצר. שחרור קורבנות סחר התאפשר החל מחודש מרץ 2013, אז שוחררה לראשונה מכלא סהרונים אסירה שהוכרה כקורבן סחר בבני אדם, על מנת שתוכל להמתין לכניסתה למקלט השיקום מחוץ לכלא אצל קרוביה.²⁰ בית המשפט לעניינים מנהליים בבאר שבע אישר את שחרורה של הקורבן במספר תנאים. בין השאר הותנה שחרורה של הקורבן בכך שתתגורר אצל משמורן אשר קיבל על עצמו את האחריות לארחה בביתו ולכלכלה עד אשר תועבר למקלט השיקום, ובכך שקורבן הסחר תקבל ליווי פסיכו-סוציאלי מקצועי במהלך שהותה מחוץ לכלא ועד שיתפנה מקום עבורה במקלט, על ידי עמותת א.ס.ף. התניה זו נקבעה לאחר שרכזת התחום הפסיכו-סוציאלי בעמותת א.ס.ף התייצבה בפני בית המשפט והציגה את פעילות העמותה. זאת, על אף שהדגישה כי משאבי העמותה מוגבלים וכי שירותי התמיכה ניתנים על פי שיקול הדעת המקצועי של הצוות. בית המשפט הורה לעורכת הדין אשר ייצגה את הקורבן לעקוב אחר הטיפול והשיקום שלה בעמותת א.ס.ף, ולדווח עליו לבית המשפט. בעקבות פסיקה זו ובאמצעות עורכות הדין מטעם אגף הסיוע המשפטי של משרד המשפטים, שוחררו עוד ועוד נשים וגברים אשר הוכרו כקורבנות סחר ועבדות, באותם התנאים, ומתוך הנחה כי עמותת א.ס.ף תטפל בהם ותלווה אותם

18 ד"ר דפנה הקר וד"ר אורנה כהן, "המקלטים בישראל לנשים ולגברים שורדי סחר בבני-אדם," דו"ח מחקר, אוניברסיטת תל אביב, מרס 2011, עמ' 12 זמין דרך: <http://www2.tau.ac.il/InternetFiles/news/UserFiles/The%20Shelters%20in%20Israel%20hebrew.pdf>

19 שם, עמ' 38-39.

20 עמ"נ 22981-02-13 טוספאי (אסירה) נ' משרד הפנים.

עד אשר יתפנה להם מקום במקלט של המדינה. עד לחודש נובמבר 2013 הפנה בית הדין לטיפול עמותת א.ס.ף כ-39 קורבנות סחר בבני אדם בהמתנה למקלט, מתוכם 27 נשים ו-12 גברים.

/// מצבם של קורבנות סחר בבני אדם שוחררו לקהילה בהמתנה לקליטה במקלטי השיקום

מבקשי מקלט שהוכרו כקורבנות סחר בבני אדם שוחררו מהכלא לשהייה אצל משמורנים בקהילה. בעודם ממתינים למקום במקלט, כמו כלל מבקשי המקלט בישראל, הם לא זכו לתמיכה או סיוע מצד משרד הרווחה. זאת, למשך תקופה ארוכה, עד אשר התפנה להם מקום במקלטי השיקום. מענה חלקי החלו לקבל רק לאחר חצי שנה בעקבות פניות מצד עמותת א.ס.ף עת נפתח על ידי משרד הרווחה ובהפעלת מסיל"ה מרכז יום לטיפול בקורבנות (בחודש אוקטובר 2013). קורבנות אלה, ביניהם היו ששהו עד שנה וחצי בסיני ושנה וחצי בכלא סהרונים, שוחררו לקהילה כשהם במצב פיזי ונפשי קשה מאד. הם יצאו לקהילה כשאינן מי שיוכל לסייע להן להחלים מהטראומות הקיצוניות שחוו ולהתאקלם למציאות החדשה. סל המענים שניתן להן במסגרת הפעילות של עמותת א.ס.ף לא תאם לצרכיהן המרובים. בנוסף לכך, לא נעשה תהליך הכנה של המשמורנים והקהילה לקליטת הקורבנות, ואלה לא היו ערוכים לקלוט את בני משפחותיהם וחבריהם במצב פסיכו-סוציאלי כה קשה. רבים בקהילת מבקשי המקלט בישראל היו מודעים למה שעברו הקורבנות בסיני, אך לא הייתה בקהילה הבנה מספקת של המצוקה הנפשית בה היו מצויים הקורבנות, ולא הייתה היכרות עם הדרכים בהן ניתן לתמוך בהם ולסייע להם להחלים. קורבנות סחר אשר שוחררו מכלא סהרונים לקהילה בהוראת בית המשפט, שוחררו ללא אשרת שהייה וללא אשרת עבודה, והחלטת השחרור של בית הדין היוותה אסמכתה חוקית לשהייתם בישראל. בהיעדר אישור עבודה רשמי המסדיר את חוקיות העסקתם, קורבנות הסחר התקשו במציאת עבודה ופרנסה מה שהגדיל את הפגיעות שלהם ואת חשיפתם לניצול. כל עוד לא שולבו במקלט, מרבית קורבנות הסחר לא זכו לקבל אשרת עבודה. הציפייה מהקורבנות, כמו גם הציפייה שלהם מעצמם, הייתה שישוּבו לעבוד ולהתנהל באופן נורמטיבי. אולם, ההתמודדות עם תסמינים פוסט טראומטיים, היעדר התמיכה, המצב הפיזי הירוד והקשיים הכלכליים לא אפשרו זאת, ובשל כך מצוקתם רק התעצמה, ופגיעותם התרחבה. בקרב הגברים היו נפוצות פגיעות גופניות קשות שמקורן היה בעינויים שעברו בסיני, דוגמת ידיים קטועות ופגיעות באיברים האינטימיים. קשיים פיזיים כאלה הקשו גם הם על גברים לצאת לעבוד. הציפייה כי יצאו מהכלא ויוכלו להסתדר, לכלכל את עצמם ולנסות ולהחזיר את החובות למי ששילמו לסוחרים על מנת שישחררו אותם, נכזבה. על כך נוספה גם המצוקה הנפשית: גברים אשר סבלו מאונס וניצול לא יכלו לחשוף זאת בפני מכריהם בקהילה, וסבלו מתחושה קשה של פגיעות, דימוי עצמי ירוד ובעיות תפקודיות.

/// תפקוד המשמורנים והיעדר הפיקוח עליהם

אחד התנאים לשחרור קורבנות סחר ועבדות ממעצר היה כי משמורן מהקהילה יתחייב לספק קורת גג לקורבן וכן ידאג לצרכיו הבסיסיים, עד אשר יתפנה מקום במקלט השיקומי. עם זאת, לא נעשה תהליך הכנה של המשמורנים והקהילה הקולטת לקבלת קורבנות הסחר, ואלה לא היו ערוכים לקלוט את בני משפחותיהם וחבריהם במצב פסיכו סוציאלי כה קשה. למיטב ידיעתנו, למעט הקשר עם עורכות הדין מטעם הסיוע המשפטי, לאחר השחרור לא המשיך מעקב מובנה אחר תפקוד המשמורנים על מנת לוודא כי תנאי השחרור אכן מתקיימים

וכי המשמורן אינו פוגע בקורבן. כמו כן, משרד הרווחה לא קיים ביקורי בית, ולא סיפק תמיכה לקורבנות או נתן הנחיה מקצועית למשמורנים. יכולתם של המשמורנים לפרנס לאורך זמן את הקורבנות לא נבחנה, וכן ולא נבחנה כשירותם ומסוגלותם הנפשית לתמוך בהם. המשמורנים הם בדרך כלל קרובי משפחה או מכרים מהקהילה. מכיוון שהמשמורנים עצמם הם מבקשי מקלט חסרי מעמד ומשוללי זכויות, המגיעים מנסיבות חיים טראומתיות, גם הם סבלו ממצוקה כלכלית ומחוסר יציבות, ולא תמיד יכלו לספק את הצרכים של קורבנות הסחר שחיו עימם. לא פעם המשמורנים היו מי שסייעו כלכלית לפדות את הקורבנות מהסוחרים במחנות העינויים סיני, וכך נוצר מצב שקורבנות הסחר שהו אצל משמורנים להם היו חייבים כסף. יחסי התלות בין קורבן הסחר למשמורן לחצו על הקורבנות לצאת לעבוד, במטרה לכלכל את עצמם ולהחזיר את החובות שלהם (בין אם למשמורן, או לאחרים אשר פדו אותם מהסוחרים). ככל שהתקשו למצוא עבודה הלחץ עליהם הלך וגדל. במקרים מסוימים הקורבנות גורשו מבית המשמורן, אשר לא היה באפשרותו לכלכל אותם. נשים לא פעם נוצלו על ידי המשמורן – ידוע על מקרים בהם הן הוכו, ואף מקרה בו עלה חשד ממשי כי המשמורן סרסר באישה. כמו כן ידוע על חמש נשים שנאלצו לבצע הפלות לאחר שחרורן מהכלא – חלקן כתוצאה מעיסוק בזנות. כאשר נתקל צוות העמותה במקרה הדורש התייחסות מיידית ודחופה בשל חומרתו, הוא נענה בחיוב וקיבל סיוע בקידום הכנסת הקורבן למקלט לפני תורו או תורה הרשמי. בנוסף, גם מצבם הפיזי והנפשי של קורבנות הסחר הקשה עליהם להסתדר מחוץ לכלא עם המשמורנים. קורבנות הסחר סובלים מתסמינים פוסט טראומתיים: סיוטים וצערות מתוך שינה, קשיים בתפקוד היומיומי, תחלואה פסיכוסומאטית, התקפי חרדה, דיכאון ועוד. התמודדות עם התסמינים הללו ללא הכנת המשמורנים לכך ומבלי שניתנה להם תמיכה הקשו על הקשר עם המשמורנים ועל הסתגלות לחיים מחוץ לכלא.

/// הפניית קורבנות סחר לטיפול בעמותת א.ס.ף

כאמור, במהלך 2013 שוחררו מהכלא, בהוראת "בית הדין לביקורת משמורת מסתננים", מבקשי מקלט אשר הוכרו כקורבנות סחר בבני אדם. גברים ונשים אלו שוחררו להמתנה בקהילה עד שיתפנה להם מקום במקלטי השיקום של המדינה. שחרורים אלה נעשו תוך חיוב הקורבנות להגיע לקבל טיפול במסגרת עמותת א.ס.ף. עם זאת, הפניית קורבנות הסחר לעמותה וולונטרית יצרה בעיות וחוסר בהירות בכול הנוגע לחובת הקורבן לקבל את התמיכה ובאשר ליכולת הרשויות לקיים מעקב אמיתי אחר מצבו. לעמותת א.ס.ף אין ולא הייתה את האפשרות או הנכונות, מבחינה מקצועית, לחייב את הקורבנות להגיע ולקבל טיפול במסגרת השירותים שהיא מציעה. העמותה סירבה לחייב את הקורבן לקבל ליווי ותמיכה אצלה וכן נמנעה מלהעביר דיווח שוטף בדבר מצבו למעט דיווח ראשוני לעו"ד כי התייצב במשרדי העמותה, וכן במקרי קיצון בהם התעורר צורך לשילוב דחוף שלו במקלט השיקום. קבלת הטיפול והתמיכה על ידי אנשי המקצוע בא.ס.ף הייתה תלויה ברצונו של קורבן הסחר ובהחלטתו. המצב שנוצר בעקבות החלטות בית הדין הוא שהעמותה, ארגון זכויות אדם חוץ ממשלתי, הפך לכתובת הרשמית לליווי ותמיכה בקורבנות סחר מוכרים אשר שוחררו ממעצר. האפשרות של ארגון א.ס.ף להעניק מענה לקורבנות סחר אלו הייתה מוגבלת ובלתי מספקת למול צרכיהם של הקורבנות. למבקשי מקלט קורבנות הסחר בבני אדם ניתנה ההזדמנות להשתלב במסגרת סל המענים הקבוע הניתן לכלל מבקשי המקלט שפונים לעמותה. כמו כן, בניסיון להתאים את המענים לצרכים הייחודיים של קבוצה זו, הוסיפה העמותה מספר מענים חדשים עליהם יפורט בהמשך.

לצד אתגרים אלו, יש לציין כי קשרי העבודה בין הצוות המקצועי בא.ס.ף לעורכות הדין מהסיוע המשפטי באות כוחם של קורבנות הסחר היו מקצועיים וטובים, וניכר כי שיתוף הפעולה בין שני הצדדים, לטובת הפונים, תרם מאד להתמודדות עם המציאות המורכבת. כמו כן, גם עם הגורמים במשרד הרווחה ובמשרד המשפטים האמונים על נושא זה היה שיתוף פעולה חיובי.

/// פתיחת מרכזי היום ומקלט נוסף לקורבנות סחר על ידי משרד הרווחה

עם תחילת שחרור קורבנות הסחר לעמותת א.ס.ף התריעה זו בפני הרשויות כי אין זה מתפקידה ואין זה ביכולתה להעניק טיפולי תמיכה וליווי ראויים ומספקים לקורבנות הסחר והעבדות. בפגישה עם גורמים רשמיים ממשרד הרווחה וממשרד המשפטים וכן במכתבים אליהם העמותה דרשה כי המדינה תיקח אחריות על קורבנות הסחר המוכרים גם בזמן המתנתם בקהילה לשיקום.²¹ באוקטובר 2013 נפתח ע"י משרד הרווחה מרכז יום ייעודי לטיפול בנשים קורבנות סחר ועבדות הממתינות למקום במקלט של המדינה. מרכז היום נמצא במסיל"ה (מרכז סיוע לקהילה הזרה של עיריית תל אביב) והשירותים ניתנים בו על ידי עובדת סוציאלית. לקראת סוף שנת 2013 נפתחו שירותי המרכז גם לגברים קורבנות סחר. בחודש מאי 2013, בעקבות דיון בוועדה לקידום מעמד האישה, אישר שר הרווחה העברת תקציב של מיליון וחצי שקלים להקמת מקלט נוסף לנשים קורבנות סחר בבני אדם.²² הקמת המקלט התעכבה מספר חודשים ובסופו של דבר הוא נפתח לפעילות בחודש דצמבר 2013.

ציור של מבקשת מקלט קורבן עינויים שצויר במסגרת קבוצת התמיכה לנשים קורבנות עינויים

21 ראו מכתב מעו"ד מיכל פינצ'וק, מנכלית עמותת א.ס.ף, לעו"ד מרב שמואלי, מתאמת המאבק בסחר בבני אדם - משרד המשפטים, 05.06.13.

22 "לאור פניית הוועדה לקידום מעמד האישה העביר שר הרווחה מאיר כהן מיליון וחצי ש"ח להקמת הוסטל לקורבנות סחר בנשים", הודעה לעיתונות של הוועדה לקידום מעמד האישה, 28.05.13, <http://main.knesset.gov.il/News/PressReleases/pages/press280513i.aspx>.

הטיפול במסגרת עמותת א.ס.ף בקורבנות עינויים וסחר בבני אדם

מאז שהגיעו ניצולי מחנות העינויים לישראל הגישה להם עמותת א.ס.ף תמיכה וליווי במסגרות הסיוע השונות שהיא מפעילה. עם זאת, משנת 2013 חלה עלייה במספר הפניות בנושא, והיקף הפעילות של העמותה עם קורבנות אלה גדל באופן משמעותי. בשנת 2013 נהנו משירותים פסיכו-סוציאליים שעמותת א.ס.ף מעניקה כ-250 קורבנות עינויים, וכמו כן הופנו לטיפול העמותה 39 מבקשי מקלט אשר הוכרו כקורבנות סחר בבני אדם והמתינו למעבר למקלטי השיקום של המדינה. במהלך שנת 2013 חלה עלייה נוספת בהיקף הפעילות בנושא וכן הותאמו השירותים שמציעה העמותה לפונים בהתאם (ראו בהמשך). נכון לחודש אפריל 2014 מלווים באופן אישי על ידי עובדת סוציאלית של העמותה כ-70 קורבנות עינויים, וכן נהנים משירותי העמותה בסך הכל 140-100 קורבנות עינויים בחודש. נתון זה כולל גם את מספר הנשים המשתתפות במפגשי קבוצת התמיכה לקורבנות עינויים, וכן את מספר הקורבנות המגיעים אל מרכז הסגור והתמיכה של א.ס.ף.

1. אופי המענה הניתן לקורבנות

כאמור, קורבנות סחר בבני אדם הופנו לעמותת א.ס.ף כאשר שוחררו מהכלא להמתנה עד כניסתם למקלטי השיקום. לצידם, העמותה מטפלת גם בקורבנות עינויים באופן שוטף ובמספרים הולכים וגדלים במהלך השנה האחרונה. קורבנות רבים פונים בעקבות התדרדרות במצבם הנפשי, התדרדרות שלעיתים מגיעה חודשים לאחר השחרור מהכלא. בעקבות מספרם הרב של קורבנות העינויים והסחר בבני אדם שהגיעו לטיפול א.ס.ף בשנים האחרונות, החל משנת 2013 התאימה העמותה את מגוון המענים שהיא מספקת למבקשי מקלט באופן שיאפשר מענה קשוב יותר לקורבנות אלה. כחלק ממגמה זו החל מחודש דצמבר 2013 מועסקות בעמותה עובדת סוציאלית ומגשרת קהילתית ייעודיות לנושא זה, והן מרכזות את הפעילות של העמותה בכל הנוגע לניצולי מחנות העינויים. פעילות העמותה בתחום הפסיכו-סוציאלי מספקת מענה לצרכי הקורבנות לאור כמה עקרונות מנחים, אשר באים לידי ביטוי בכל מסגרות הטיפול שהיא מפעילה:

סביבה מוגנת –

עמותת א.ס.ף מהווה כתובת מוגנת בה תמיד יכולים מבקשי מקלט לחלוק את הטרומות שעברו ולמצוא אוזן קשבת. כאמור, אחד הקשיים עימם מתמודדים קורבנות העינויים הוא שהקהילה בה הם חיים אינה מסוגלת ופעמים רבות גם אינה מעוניינת להכיל את הכאב שלהם. על כן, עמותת א.ס.ף היא מקום בטוח לספר, לשתף ולחלוק חוויות קשות שאין להן מקום בכל סביבה אחרת.

תפיסה הוליסטית של בעיות הפונים –

התפיסה המנחה את עבודת העמותה היא כי בדרך כלל בעיותיהם של קורבנות העינויים אינן מסתכמות בקשיים נקודתיים שניתן להביא לידי פתרון אד הוק, אלא מורכבות ממגוון אספקטים רגשיים וחברתיים, אשר המענה להם לא יכול להתמצות בסיוע נקודתי. תפיסה הוליסטית כזו מאפיינת ככלל את כל העבודה הפסיכו-סוציאלית של א.ס.ף, אך רלוונטית על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בקורבנות עינויים. האתגרים עמם מתמודדים קורבנות עינויים אינם רפואיים או רגשיים בלבד, אלא מורכבים משלל אספקטים שכולם משפיעים האחד על השני: בעיות רפואיות,

מצוקות נפשיות, ואתגרים פסיכו-סוציאליים הנובעים מהגירה, בדומה למהגרים אחרים, כגון פרידות ממשפחה וחברים, הסתגלות לסביבה זרה, קשי הסתגלות, ועוד. אלה שלובים בקשיים הקשורים לחוויית הפליטות - תחושת חוסר וודאות מתמשכת, חרדה מפני חזרה למדינת המוצא, והתמודדות עם קשיים כלכליים ועם מצבים משפחתיים מורכבים.

התמודדות עם פוסט טראומה -

בנוסף להכשרה של צוות העמותה, מתנדביה עברו הכשרה בנושא התמודדות עם פוסט טראומה ועבודה עם נפגעי טראומה. חלק גדול מהמענים הראשוניים המוצעים למבקשי מקלט הפונים אל א.ס.ף במסגרת קבלת הקהל, ניתנים על ידי מתנדבים שאינם מטפלים במקצועם. לכן, חלק מהמתודות הטיפוליות שנעשה בהן שימוש הן כאלה שמתאימות לעבודה במסגרת לא מקצועית. כמו כן, גם המיקוד של הצוות המקצועי הופנה אל הנושא, והושם דגש על עבודה פסיכו-חינוכית והגברת המודעות בקהילה לנושאים הקשורים לתסמינים פוסט טראומתיים, דרכי ההתמודדות עימם, הכלים לעזרה עצמית, הנגשת הטיפול למי שמצויים במצוקה ונרמול החוויה הטראומטית ותסמיניה.

הפחתת סיכונים -

בשל היעדר המעמד בישראל, הקשיים ההשרדותיים, הדחיקה לשולי החברה, והניסיונות החוזרים והנשנים של משרד הפנים להביא לכך שמבקשי מקלט יעזבו את ישראל מרצונם, אוכלוסיית מבקשי המקלט נמצאת בסיכון מוגבר לדרות רחוב, פניה לעבריינות, פגיעה עצמית, והתמכרויות. אוכלוסיית מבקשי המקלט שהם גם קורבנות עינויים וסחר בבני אדם, נמצאת בסיכון גבוה אף יותר בשל חומרת הקשיים עימם היא מתמודדת, היקפם, והמצוקות שמקורן ברקע הטראומטי. המענה שיש באפשרות העמותה להציע במסגרת פעילותה אינו יכול "לרפא" את קורבנות העינויים מהטראומות שחוו או להביא אותם למצב של החלמה ושיקום מלא. עם זאת, אחת המטרות המרכזיות בפעילות של א.ס.ף במסגרת הטיפול בקורבנות העינויים, היא הפחתת הסיכונים המאיימים על הקורבנות.

2. מסגרות הטיפול בקורבנות עינויים וסחר בבני אדם

קבלת קהל במרכז הסנגור והתמיכה -

מרכז הסנגור והתמיכה של א.ס.ף הוא יחיד מסוגו בישראל ומהווה כתובת לקבלת מידע, ייעוץ ותמיכה רגשית עבור מבקשי המקלט בתחומים שונים עמם הם מתמודדים: מעמד, תעסוקה, רווחה, חינוך, בריאות ועוד. המרכז פתוח לכלל מבקשי המקלט בישראל, ובמהלך השנה האחרונה ניתן לזהות עלייה משמעותית בכמות מבקשי המקלט קורבנות העינויים שמגיעים אליו. המרכז מהווה מרחב בטוח בו מתקבלים הפונים באהדה, זוכים לאוזן קשבת ומקבלים סיוע, הכוונה והפנייה לרשויות ולארגונים רלוונטיים.

קבוצות התמיכה לקורבנות סחר בבני אדם וקורבנות עינויים -

לאור ההבנה כי מסיבות תרבותיות הקשורות להכרות עם טיפול פסיכותרפי, רוב קורבנות הסחר והעינויים אינם מעוניינים בטיפול פסיכולוגי פרטני, חלק ניכר מהעבודה עם מבקשי המקלט קורבנות הסחר והעינויים היא במסגרת פעילות קבוצתית בהנחיית עובדת סוציאלית. הקבוצה הראשונה שהוקמה יועדה לנשים קורבנות הסחר המוכרות ששחררו מכלא סהרונים והמתינו למקום במקלטי השיקום. פעילות הקבוצה הייתה מבוססת על מודל של עזרה הדדית וקבוצת תמיכה. ככלל, המנחה ביקשה להיות כמה שפחות דומיננטית באינטראקציה הקבוצתית,

על מנת לעזור למשתתפות להתעצם האחת מן השנייה. המנחה עצמה לא העלתה את הנושא של מחנות העינויים בסיני, והאווירה בפעילות הקבוצה הייתה לרוב חיובית. מאחר שהיה מדובר בקבוצה אינטימית יחסית של נשים צעירות, כולן אריתראיות, הקבוצה הייתה עבורן מקום למפגש אנושי נורמטיבי - מקום לאהוב, לצחוק, ולטפח קשר אנושי חיובי ומחזק למול האינטראקציות השליליות והטראומטיות שעברו. מוצאן המשותף של המשתתפות הקל גם על התקשורת, ואל הקבוצה התלוותה באופן קבוע מגשרת קהילתית אריתראית קבועה. הנשים המשתתפות הכירו זו את זו מכלא סהרונים בו נכלאו מוקדם יותר יחד. לכן, הקבוצה הייתה מגובשת ובכל פעם שמבקשת מקלט נוספת השתחררה ממאסר היא התקבלה בשמחה והייתה אווירה טובה במפגש הקבוצתי. המפגשים של הקבוצה כללו גם פעילויות מגוונות, כמו פעילויות יצירה או בישול, וכן פעילויות מחוץ למקום המפגש הקבוע בא.ס.ף כגון נסיעה לחוף הים, יציאה לשעורי יוגה, ועוד. מטרת הפעילויות הייתה שיקום החוויה העצמית של הקורבנות, בין השאר ביחס לגופן.

באחד המפגשים שיחקו בקבוצת התמיכה לנשים קורבנות סחר בבני אדם במשחק דרמה שהנחתה העובדת הסוציאלית. הנשים התחלקו לזוגות, וכל זוג היה צריך להציג פרידה בהתאם להנחיה שקיבלו - לדוגמה, פרידה בין אם לבת או פרידה בין שתי חברות. שאר הנשים היו צריכות לנחש ממי הפרידה המוצגת. לצורך המשחק הייתה מ', אחת מקורבנות הסחר שמיעטה להשתתף בפעילויות הקבוצה, בת הזוג של העו"ס מנחת הקבוצה. כאשר השתיים היו צריכות להציג לאחרות פרידה, הזמינה מ' אישה אחרת מבין המשתתפות להציג איתה ועם מנחת הקבוצה. שתי המשתתפות הסירו את מטפחת הראש של העו"ס, קשרו אותה סביב עיניה, והעמידו אותה מול הקיר כשהן מחזיקות את ידיה מאחורי גבה. השתיים החלו להכותה עם עפרון ולצעוק בערבית. בחדר ששרה דממה וניכר כי משחק התפקידים המדמה את מחנות העינויים בסיני זעזע את המשתתפות. כמה רגעים מאוחר יותר התחלפה הדממה בצחוק משותף. בתום המפגש אמרה אחת המשתתפות לעו"ס כי עכשיו גם היא יכולה "להבין מה עבר עלינו שם", וכי כעת גם היא מכירה את הזיכרונות המשותפים לנשות הקבוצה.

החל משנת 2014 פועלת גם קבוצה טיפולית המיועדת לנשים קורבנות עינויים שלא הוכרו כקורבנות סחר בבני אדם. נשים אלה, כאמור, אינן מיועדות לעבור למקלטי שיקום בשום שלב. פעילות קבוצת הנשים מונחית על ידי העובדת הסוציאלית האחראית על נושא קורבנות העינויים בעמותה. קבוצת תמיכה נוספת לטיפול בגברים קורבנות עינויים נפתחה בחודש מאי 2014.

ליווי ותמיכה פסיכו-סוציאלית -

מראשית דרכה מספקת עמותת א.ס.ף תמיכה וסיוע למבקשי מקלט, יחידים ומשפחות, הנמצאים במצבים סוציאליים מורכבים המוקצנים בשל היותם חסרי מעמד ומשוללי זכויות. בשל הצורך ההולך וגובר בסיוע לקורבנות עינויים המתמודדים עם מצוקות ייחודיות מועסקת בעמותה עובדת סוציאלית המרכזת את נושא הטיפול במבקשי מקלט קורבנות עינויים ומתאמת את הסיוע שניתן להם בתחומים השונים בהתאם למכלול הצרכים שלהם ומצבם. מקרים מתאימים מקרב קורבנות העינויים המגיעים אלינו מופנים לטיפול, והיא אחראית לרכז את המשך הטיפול בהם. במידת הצורך קורבנות עינויים הפונים אלינו עוברים פגישת אינטייק (שיחה טיפולית מקדימה) עם העובדת הסוציאלית, אשר נועדה להיכרות ובחינה משותפת עם הפונה של צרכיו, המשאבים

העומדים לרשותו והמענים אותם ניתן לסייע להנגיש לו בעמותה ומחוץ לה. בתום הפגישה נבנית בשיתוף הפונה תוכנית ליווי ותמיכה. בהתאם לצורך, מבקשי המקלט מופנים להמשך טיפול פסיכולוגי, פסיכיאטרי, רפואי, ועוד.

יש לציין כי עמותת א.ס.ף מספקת גם מענה למבקשי מקלט בפניות הנוגעות למצוקות הישרדותיות. כלומר, מתן סיוע שנועד למנוע ממבקשי מקלט המתמודדים עם מצוקות מורכבות במישור הפסיכולוגי או החברתי להידרדר לחרפת רעב או לדרות רחוב: סיוע במציאת קורת גג, עבודה, ותמיכה קהילתית. במקרים קשים יותר העמותה מעניקה גם סיוע בדמות מצרכי מזון וסיוע כלכלי. יש להדגיש כי הסיוע שביכולתה של העמותה להעניק במישור הזה ככלל, ובפרט בכל הנוגע למזון, סיוע כלכלי ופתרונות דיור ועבודה, אינו מספיק על מנת לתת מענה להיקף הצרכים בו נתקל צוות העמותה מדי יום, וניתן רק במקרי קצה וכאפשרות אחרונה בלבד.

פרויקט עדות –

במסגרת פרויקט העדות קורבנות העינויים מגיעים לפגישה עם אנשי הצוות המקצועי בא.ס.ף ומוסרים את אשר חוו במחנות העינויים בסיני. ההחלטה לערוך את הפרויקט ולהשקיע ברישום העדויות נולדה מתוך התפיסה כי לשיתוף בחוויות הקשות מסיני השפעה גדולה על יכולתם של הקורבנות להתמודד עם מצוקותיהם ולהסתגל לחיים בקהילה, וכן מתוך ההבנה כי במסגרת הקהילתית אין לקורבנות העינויים אוזן קשבת בה הם מרגישים בטוחים ומוגנים לשתף את הסיפורים שלהם. במסגרת הפרויקט מוסר הקורבן עדות שהיא בעלת ערך טיפולי – האדם מספר את סיפורו באופן מלא ובסביבה מוגנת, וההכרה בחוויותיו והנראות שהוא מקבל, הן בעלות השפעה חיובית.

3. שילוב מגשרים קהילתיים בפעילות העמותה

בכל מסגרות הפעילות של עמותת א.ס.ף עם קהילות מבקשי המקלט לוקחים חלק, לצד צוות העמותה, מגשרים קהילתיים. המגשרים הקהילתיים הם מבקשי מקלט המועסקים בעמותה ומלווים את הטיפול במבקשי המקלט הן כמתרגמים, אך בעיקר כמי שיש להם את האפשרות לגשר על פערים חברתיים ותרבותיים ולהיטיב את התקשורת בין הצוות המקצועי למבקשי המקלט. העובדות הסוציאליות המנחות את העבודה בקבוצות הטיפול בקורבנות הסחר בבני אדם והעינויים הדגישו את החשיבות הרבה שבנוכחות המגשרת הקהילתית במפגשים הקבוצתיים, ואת התרומה המשמעותית שלה להפיכת התקשורת בין המנחות למטופלות לברורה, חיובית וישירה יותר. התרומה המשמעותית של המגשרים הקהילתיים באה לידי ביטוי באופן מובהק גם בשעות קבלת הקהל, בהן נדרשים מבקשי המקלט להסביר את עצמם ואת סיבת פנייתם לעזרה בפני צוות העמותה.

סיכום והמלצות

■ בכל הנוגע לזיהוי קורבנות סחר בבני אדם, קיים צורך להבטיח כי הגישה להליך ההכרה באדם בקורבן יהיה נגיש כל הזמן, ולא רק בסמוך למועד הכניסה לישראל. על הרשויות לדאוג שיהיה ברור למבקשי מקלט בכל שלב מהן זכויותיהם, ולמי עליהם לפנות על מנת לדווח על החוויות שעברו לצורך קבלת סיוע.

■ באם אין מקום פנוי במקלטי השיקום וקורבן סחר משוחרר מכליאה להמתנה אצל משמורן בקהילה, יש לאפשר לקורבן גישה לאותם שירותים להם זוכים קורבנות סחר במהלך שנת השיקום שלהם במקלט, לרבות ליווי מקצועי של אנשי רווחה ופיקוח הדוק על תפקוד המשמורן.

■ על מדינת ישראל לגבש מדיניות אשר תאפשר למי שזוהו כקורבנות סחר בבני אדם להמשיך ליהנות מגישה לשירותי בריאות ורווחה גם לאחר תום שנת השיקום להם זכאים. כמו כן, על מנת לאפשר את המשך השיקום שלהם ולמנוע התדרדרות חוזרת שלהם למצוקה, על המדינה לאפשר להם לעבוד באופן חוקי.

■ כאמור, הטראומות שעברו קורבנות עינויים אשר לא הוכרו כקורבנות סחר הן לעיתים קרובות דומות מאד ואף זהות לאלה שעברו קורבנות שהוכרו כקורבנות סחר בבני אדם. הותרת קורבנות אלה ללא כל מענה למצבם חושפת אותם להתדרדרות מסוכנת וכמעט וודאית במצבם. לאור זאת, על ישראל להקים מנגנון זיהוי מסודר לקורבנות עינויים אשר אינם מוכרים כקורבנות סחר בבני אדם. על מנגנון זה להיות זמין לכלל מבקשי המקלט בישראל.

■ על מנת לאפשר להם להשתקם ולמנוע התדרדרות מסוכנת במצבם, על המדינה לגבש מדיניות אשר תאפשר גם למבקשי מקלט קורבנות עינויים אשר לא הוכרו כקורבנות סחר בבני אדם גישה לשירותי בריאות ורווחה. כמו כן יש להעניק להם אישורי עבודה.

■ לכליאה השפעה חמורה על מצבם הנפשי של קורבנות עינויים וסחר בבני אדם. יש לצמצם עד כמה שרק ניתן את משך הזמן בו מוחזקים קורבנות אלו במשמורת.

עמותת א.ס.ף -

עמותת א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ומבקשי מקלט בישראל, נוסדה בשנת 2007 בתגובה לעלייה ניכרת במספר הפליטים ומבקשי המקלט שהגיעו לישראל. א.ס.ף מספקת מענה פסיכו-סוציאלי לפליטים ומבקשי מקלט לאור הטראומה הקשה אותה חוו בארצות המוצא שלהם, במהלך הגירתם הכפויה ובמצבם הנוכחי בישראל. כמו כן, פועלת העמותה להעלאת המודעות הציבורית למצוקתם ולקידום זכויותיהם בפני רשויות המדינה. פעילות א.ס.ף מתאפשרת הודות לתמיכתם של קרנות ותורמים פרטיים ולפעילותם של מתנדבות ומתנדבים מסורים.

אתר א.ס.ף: www.assaf.org.il

דוא"ל: assafaid@gmail.com

טלפון: 072-2513838 /// פקס: 072-2513837

כתיבה: יותם גדרון

עיצוב: ענת מיכאליס / בצלאל / תקש"ח / סטודיו "המדינה זה אני"

כל הזכויות שמורות לא.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ומבקשי מקלט בישראל